

Бечко П. К., кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Уманського національного університету садівництва, м. Умань, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0928-4778

e-mail: petro19500807@gmail.com

Барабаш Л. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Уманського національного університету садівництва, м. Умань, Україна

ORCID ID: 0000-0002-4836-8950

e-mail: Lesly-z@ukr.net

Лиса Н. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Уманського національного університету садівництва, м. Умань, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0332-3801

e-mail: lisa.nataliya@ukr.net

Податкові пільги як інструмент реалізації концепції справедливості в оподаткуванні

Анотація. У сучасному економічному середовищі всіх країн актуальним наразі є питання посилення справедливості в оподаткуванні. При цьому один з аспектів, що ускладнює його і водночас є базовим, – це розмір податкового навантаження. Саме його справедливий розподіл становить основу посилення справедливості в оподаткуванні, яка, ще за визначенням А. Сміта, є одним з чотирьох основних принципів оподаткування.

Податковий кодекс України визначає низку принципів, на яких ґрунтується вітчизняна податкова система. І серед них принцип справедливості займає чільне місце, хоча з ним ототожнюють переважно функціонування податкових пільг, які виникли окремо від поняття «справедливість».

У сучасній податковій системі України пільги одночасно виконують два протилежно спрямовані завдання: з одного боку – порушують формальну рівність, якої прагне держава, з іншого – є інструментом, що сприяє її досягненню. Нині в Україні за кожним з податків чи зборів існує низка пільг. І хоча у 2017 р. в порівнянні з 2010 р. їх кількість зменшилася на 77 одиниць, а частка витратних для бюджету пільг знизилася на 29,9 відсоткові пункти, підрахувати ефективність їх функціонування неможливо, адже ні в законодавчих документах, ні на науково рівні не зафіксовано методики оцінки ефективності функціонування податкових пільг. Тому про їх результативність свідчать лише обсяги недоотриманих бюджетами коштів і відсутність чи наявність стимулів до провадження діяльності платниками.

Наявна в Україні ситуація щодо організації і функціонування податкової системи на основах соціальної справедливості потребує чіткого окреслення розуміння дефініції «податкова пільга», а також затвердження методики визначення ефективності їх функціонування. З'ясування окреслених позицій сприятиме раціональному й обґрунтованому їх використанню у податковому процесі та спонукатиме до скорочення нерівності серед платників податків.

Ключові слова: податок; пільга; податкова пільга; справедливість; принципи оподаткування.

Bechko P. K., PhD in Economics, Professor, Professor of Department of Finances, Banking and Insurance of Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine

Barabash L. V., PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finances, Banking and Insurance of Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine

Lysa N. V., PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finances, Banking and Insurance of Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine

Tax Benefins as a Tool to Impement the Concept of Fairness in Taxation

Introduction. In a contemporary economic environment, the issue of improving fairness in taxation still remains unresolved in all countries. In this context, one of the aspects, that is basic and at the same time makes taxation complicated, is tax burden that influences directly the development of the economy of the state. Its fair distribution makes the basis for

strengthening the fairness in taxation, which, according to the definition of A. Smith, is one of the four main principles of taxation.

Purpose. *Therefore, the question arises as to the detection of efficient tools that will promote the strengthening of the role of the fairness principle in the current taxation system of Ukraine.*

Results. *Tax Code of Ukraine defines a number of fundamental principles, on which the activity of the national taxation system is based, that characterize and regulate its functioning, considering both the peculiarities of payers and the duties of controlling authorities. The principle of fairness occupies a prominent place among them, though it is identified with the functioning of tax incentives, that appeared independently from the concept "fairness". Functioning in the current tax system in Ukraine, tax benefits perform two opposite tasks: on the one hand, they destroy formal equity, which the state strives to achieve, on the other hand, it is the tool, that helps to achieve this equity. Applying tax benefits in the case when a tax payer (legal person) is unable to pay taxes or to stimulate priority and problematic spheres and branches of a national economy is one of the prerequisites to create a fair tax system. For natural persons tax benefits are used in case of low paying capacity of certain categories. At present, in Ukraine every tax or levy has a number of benefits, even though their number reduced in 2017 compared to 2010 by 77 benefits, and the share of benefits, cost-intensive for the budget, reduced by 29.9 percentage points, it is impossible to count the efficiency of their functioning. According to the Tax Code of Ukraine, tax benefit is understood as a full and partial exemption of payers from taxes when justified as provided for by the tax legislation. Though at present in Ukraine there are no clear identification features of benefits as an economic phenomenon, they are nevertheless regarded as efficient incentive tool of the activity and behavior of payers. The negative point is the fact that neither in legal documents nor at the scientific and theoretical level there are methods of evaluation of the efficiency of the functioning of tax benefits. Therefore, only the volumes of money, that were not obtained by the budgets of different levels, and the absence or availability of the incentives to carry out the activity by the payers testify their efficiency.*

Conclusions. *Existing situation in Ukraine in the organization and functioning of tax system, based on the principles of social justice, requires clear definition of the concept "tax benefits" as well as approval of the methodology, that defines the efficiency of their functioning. Elucidation of the outlined issues will promote the rational and substantiated use of benefits in taxation process and stimulate the reduction of inequity among taxpayers.*

Keywords: *tax; benefit; tax benefit; fairness; taxation principle.*

JEL Classification: *E 62, G38, H 20.*

Постановка проблеми. Податки є дієвим способом перерозподілу національного багатства в економічній системі, одна з визначальних умов ефективності якого полягає у дотриманні справедливості в оподаткуванні. За сучасних умов розвитку економіки України питання справедливого оподаткування є одним з найпроблемніших, що підтверджується і загальносвітовою тенденцією розвитку податкових систем країн з розвинутими ринковими відносинами. Зниження податкового тягаря на юридичних і фізичних осіб є пріоритетним методологічним підходом у реалізації концепції справедливості в оподаткуванні як на рівні національного податкового законодавства, так і на рівні міжнародних правових актів у податковій сфері. Чинним Податковим кодексом України передбачені заходи з вдосконалення податкової системи, спрямовані на забезпечення стабільності суспільних відносин в державі, однак все нівелює зростання податкового тягаря, що негативно впливає на темпи зростання економіки. За такої ситуації справедливий розподіл податкового тягаря є ефективним методичним механізмом досягнення суспільного добробуту та запобігання бідності, що, в свою чергу, переслідує не тільки соціально орієнтовану мету, а й позитивні наслідки на макроекономічному рівні.

До того ж саме справедливість є одним із чотирьох найважливіших принципів оподаткування, сформульованих А. Смітом, на думку якого «мешканці держави мають брати участь у підтримці держави, відповідно до своєї платоспроможності» [14, с. 2; 15, с. 80]. У будь-якому випадку, превалювання принципу справедливості є однією з пріоритетних цілей побудови сучасного оподаткування будь-якої держави

та суспільства, хоча на даний час жодне державне формування не має такого досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недосконалість системи оподаткування незмінно викликає критику будь-яких фіскальних інституцій суспільства. Однак пошуки шляхів раціонального, ефективного та справедливого оподаткування повинні тривати.. Слід відзначити, що поняття справедливості в оподаткуванні є складною категорією, особливо – враховуючи суб'єктивність у розумінні самої дефініції «справедливість», що охоплює велику сферу людських відносин.

У сучасних наукових працях, присвячених проблемі справедливості в оподаткуванні, досліджуються переважно конкретні практичні проблеми без врахування самої сутності податкової справедливості. Зокрема, А. Соколовська та І. Майбуров [10, с. 200] під принципом справедливості розуміють «установлення обов'язку кожній юридичній та фізичній особі брати участь у фінансуванні витрат держави, відповідно до отриманих доходів та наявних можливостей» [10, с. 213]. На їхню думку, справедливість оподаткування може бути горизонтальною та вертикальною. Горизонтальна передбачає, що особи з однаковою платоспроможністю, перебуваючи в однакових податкових умовах, повинні мати ідентичні нарахування податкових зобов'язань. За умовами ж вертикальної справедливості для осіб з різною платоспроможністю, що перебувають в однакових умовах, рівність досягається шляхом нарахування різних податкових зобов'язань [10, с. 213].

Акцентування уваги на принципі соціальної справедливості в оподаткуванні знаходимо й у В.

Баліцької, яка розглядає його крізь призму платоспроможності юридичних осіб і підкреслює, що саме даний фактор стоїть на перешкоді оптимізації податкової системи України у напрямку посилення справедливості оподаткування [1, с. 33–36].

Увагу до проблеми посилює й роулсіанська теорія справедливості, названа іменем засновника, філософа сучасності зі США Джона Роулза (John Rawls). Відповідно до її постулатів, рівність сприяє досягненню справедливості, а наявність нерівності виправдана виключно у тому випадку, коли вона стає поштовхом для покращення рівня життя малозабезпечених верств населення [12].

Проводить вертикальний і горизонтальний аналіз, здійснюючи оцінку податкової системи з позиції справедливості, водночас наголошуючи на тому, що «справедливість є недосяжною ціллю», Дж. Грубер [13].

Зважаючи на висвітлені моменти, формується чітке бачення необхідності з'ясування умов та інструментів реалізації принципу справедливості у податковій системі України.

Формулювання цілей досліджень. Обґрунтування практичних пропозицій щодо вдосконалення податкової системи в контексті справедливості в

оподаткуванні можливе лише за умови теоретичного дослідження діючих принципів оподаткування та їх розуміння, оскільки саме відсутність останнього може стати причиною прийняття помилкових практичних рішень. Адже визначенню основних напрямів побудови сучасної національної податкової системи в рамках соціальної і справедливої моделі повинен передувати розвиток концептуальних основ теорії оподаткування.

Відтак актуальність даного дослідження зумовлена недостатнім рівнем теоретичного опрацювання сучасної концепції справедливості в оподаткуванні, а отже і практичного механізму її реалізації, що полягає в обґрунтуванні використовуваних інструментів і внесенні практичних пропозицій щодо вдосконалення вітчизняної податкової системи.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Аналіз принципів оподаткування свідчить, що вони слугують орієнтиром, в першу чергу, для держави та законодавців, які формують національний режим оподаткування та податкову політику. Відповідно до статті 4 Податкового кодексу України, податкове законодавство України ґрунтується на таких принципах (табл.1).

Таблиця 1 Принципи оподаткування

Принцип	Сутність
Соціальна справедливість	установлення податків і зборів відповідно до платоспроможності платників податків
Загальність оподаткування	кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені Податковим кодексом України, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями зазначених нормативних актів
Рівність усіх платників перед законом	недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу
Невідворотність	настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства
Презумпція правомірності рішень платника податку	у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу
Фіскальна достатність	встановлення податків і зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями
Економічність оподаткування	установлення податків і зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування
Нейтральність оподаткування	установлення податків і зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків
Стабільність	зміни до будь-яких елементів податків і зборів не можуть вноситися пізніше, ніж за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року
Рівномірність і зручність сплати	установлення строків сплати податків і зборів, виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками
Єдиний підхід до встановлення податків і зборів	визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку

Джерело: [11]

Серед низки принципів оподаткування принципу справедливості надається найвагоміше значення, а його функціонування тісно пов'язане з таким податковим механізмом, як податкові пільги. Однак історичний досвід свідчить, що податкові пільги виникли поза зв'язком з поняттям справедливості.

Поділ як юридичних, так і фізичних осіб на таких, що користуються і таких, що не користуються пільгами, в залежності від їх матеріального стану, критично оцінювався вченими-економістами з точки зору невідповідності до принципу справедливості. Під податковими пільгами розуміються певні переваги, що надаються окремим категоріям платників податків порівняно з іншими, з метою зменшення на них податкового навантаження.

В основу податкової справедливості покладено загальну рівність, а тому будь-яке відхилення від зазначеного вступає в протиріччя з основною ідеєю справедливості. Виходячи з двох основних підходів до справедливого розподілу податкового тягаря – рівності усіх платників перед законом та єдиного підходу до встановлення податків і зборів, податкові пільги, з одного боку, суперечать вимогам справедливості, оскільки порушують формальну рівність, але з іншого – виступають головним інструментом її досягнення, згладжуючи існуючу нерівність.

Оскільки податкові пільги за своєю економічною природою не впливають із сутності податку як

фіскального платежу, їх застосування є доцільним тільки в тих випадках, коли платник не здатний сплатити необхідну суму податку, незважаючи на те, що він користується послугами держави нарівні з іншими. Така роль податкових пільг сприяє скороченню нерівності платників податків, що і є основною метою справедливої податкової системи. За означених умов податкові пільги не тільки не суперечать справедливості, а підтримують її, при цьому їх наявність є однією з ознак справедливої податкової системи. Тож пільги надаються платникам податків для стимулювання пріоритетних сфер і галузей виробництва, зокрема тим, які виробляють стратегічні види товарів чи продукції, а також надають роботи та послуги, наприклад, у сфері інноваційних технологій і розвитку нових виробництв, а відтак – повністю відповідають концепції справедливості.

Для фізичних осіб надання податкових пільг поєднується з низкою визначень платоспроможності окремих категорій. Водночас, на сучасному етапі розвитку вітчизняної податкової системи, податкові пільги надаються не тільки за цими критеріями, але і по ряду інших, що, здебільшого, суперечать загально визначеним підставам, які опротестовують вищенаведені принципи та не вписуються в концепцію справедливості оподаткування.

Відповідно до чинного Податкового кодексу України, з кожного податку та збору передбачено цілу низку податкових пільг (табл. 2).

Таблиця 2 Динаміка кількості податкових пільг у розрізі податків і зборів, за роками

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Податок на прибуток підприємств	72	87	90	95	23	29	28	41
Плата за землю	50	51	44	51	25	21	21	26
ПДВ	151	106	125	130	119	125	129	127
Акцизний податок	27	37	40	46	39	44	43	44
Державне мито	24	8	8	10	10	11	12	11
Місцеві податки та збори	7	2	2	2	2	2	2	2
Плата за користування надрами	1	0	0	0	0	0	0	0
Пільги з податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки	0	0	0	0	1	1	1	1
Всього	329	291	317	335	220	233	236	252
Частка кількості податкових пільг, що є втратами доходів бюджету в загальній сумі пільг (%)	61,2	59,9	61,8	34,3	33,6	30,3	30,1	31,3
Частка кількості податкових пільг, що не призводять до втрат бюджету в загальній сумі пільг (%)	38,8	40,1	38,2	65,7	66,4	69,7	69,9	68,7

Джерело: [2–9]

Найбільша кількість пільг, відповідно до чинного Податкового кодексу України, надається платникам ПДВ: від 106 в 2011 р. до 151 в 2010 р., що становить 36,4 і 45,9% до загальної кількості наданих пільг відповідно. У 2017 р., попри зменшення кількості пільг з ПДВ порівняно з 2016 р. на дві одиниці, їх частка в

загальній кількості пільг становить 50,4%. Водночас частка пільг, що призводить до втрати доходів бюджету, у 2017 р. склала 31,3%, що на 1,2 відсоткових пункти більше, порівняно з 2016 р. Частка кількості пільг, що не призводить до втрат бюджету, за останні роки демонструє чітку тенденцію до зменшення і в

2017 р. склала 68,7 %, що на 29,9 відсоткових пункти більше, порівняно з 2010 р.

Аналіз чинного податкового законодавства свідчить, що система податкових пільг на даний час характеризується цілою низкою недоліків, які, в кінцевому рахунку, призводять до значних втрат бюджету. Особливістю вітчизняної системи податкових пільг є відсутність у Податковому кодексі України чіткого визначення їх сутності.

Згідно статті 30 Податкового кодексу України, податкова пільга – це передбачене податковим і митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав [11]. Важливість пільг, як одного з пріоритетних принципів справедливості в оподаткуванні, повинна передбачати переваги їх отримувачів, порівняно з іншими платниками податків і зборів, включаючи можливість не сплачувати податок чи збір або сплачувати їх у меншому розмірі. Незважаючи на тривалий період існування цієї дефініції, більшість вітчизняних вчених, що займаються проблемами оподаткування, визнають її недостатньою для ідентифікації податкових пільг, що, в свою чергу, відображається не тільки на теоретичних проблемах оподаткування, а й безпосередньо впливає на податкову практику.

Не менше значення з точки зору теорії і практики справедливості податкової системи має класифікація податкових пільг. Найвідомішою є градація, розроблена фахівцями Організації міжнародного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у рамках концепції податкових витрат, під якими визнаються положення податкового законодавства, правила та практика, що дають змогу зменшити податкові платежі, а також змінити термін їх сплати для певної категорії платників податків у порівнянні зі стандартними умовами оподаткування. Сам термін «податкові витрати» (tax expenditures) належить Стенлі Сюррею (Stanley S. Surrey) [16] і, відповідно до зазначеної концепції, виокремлюються наступні види податкових витрат:

1. Податкові знижки: суми вилучень зі стандартних умов оподаткування з метою отримання податкової бази;

2. Звільнення від податку: суми, що виключаються з податкової бази; знижені податкові ставки, що застосовуються для певних видів діяльності або груп платників податків;

3. Відстрочка оподаткування: перенесення сплати податку на наступні звітні періоди.

4. Податковий кредит: пряме вирахування певних витрат із загальної суми податкових зобов'язань [16].

Незважаючи на те, що у вітчизняній податковій системі не застосовується наведена вище концепція, вітчизняне податкове законодавство містить всі види податкових витрат – і податкові стимули (tax incentives), і податкові субсидії (tax subsidies), що

представляють собою сукупність структурних елементів (норм). Саме вони забезпечують у цілому таку конструкцію податку, яка не створює переваг і преференцій в оподаткуванні певних видів діяльності і (або) категорій платників податків. Таким чином, у вітчизняній податковій системі сутність дефініції «податкові витрати» відповідає поняттю «податкові пільги».

На сучасному етапі розвитку податкових систем податкові пільги здебільшого використовуються як ефективний інструмент податкового регулювання, за допомогою якого здійснюється вплив на різні сфери економічної діяльності та поведінку платників податків. Така їх роль має на меті виконувати функцію джерела коштів для фінансування окремих категорій платників податків і (або) певних видів економічної діяльності, що, в свою чергу, не відповідає економічній природі податку як фіскального платежу, метою якого є забезпечення стабільних доходів бюджету. Таким чином, наразі значення податкових пільг важко переоцінити, незважаючи на характер їх правової сутності. Як результат – всеохоплююче використання податкових пільг, як регулятора економічної діяльності, не дає змогу вирішити проблему оцінки ефективності їх застосування, у зв'язку з чим розробляються сучасні методики оцінки ефективності податкових пільг.

Однак нині, у національній податковій системі, на законодавчому рівні досі не закріплена жодна з розроблених методик оцінки ефективності податкових пільг, що дає підставу стверджувати про складність даного процесу. Крім того, жодна з існуючих методик не враховує підвищене податкове навантаження на групи платників податків, яким не надаються пільги. Втрати від зниження податкового навантаження на одну категорію платників податків на шкоду іншій можуть перевершити ефект від податкової пільги, що не може бути оцінений при визначенні її ефективності. Тобто, неефективність податкових пільг оцінюється не лише недоотриманням бюджетами всіх рівнів доходів, але і такими явищами, як зниження стимулів до економічної мотивації суб'єктів господарювання, що не використовують податкові пільги, та зниження загальної конкурентоспроможності вироблених ними товарів (робіт, послуг), що сприяє сповільненню темпів економічного зростання, зміцненню соціальної нерівності, напруженості в суспільстві тощо.

Незважаючи на світовий досвід, широкий спектр застосування податкових пільг, як окремого виду державної підтримки, створює певні проблеми. Прикладом цього можуть слугувати пільги з податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб і інших податків.

Слід відзначити, що на сучасному етапі функціонування вітчизняної податкової системи неможливо провести оцінку загальної величини податкових витрат, що утворилися в результаті

надання пільг зі всіх без винятку податків через відсутність у вільному доступі відкритої статистичної інформації. А тому про оцінку ефективності подібних пільг поки говорити не доводиться.

Висновки. Наразі неможливо оцінити ефект від застосування більшості діючих податкових пільг. В існуючій податковій практиці встановлення та запровадження податкових пільг ефект від їх застосування оцінюється виключно на стадії надання, без подальшої оцінки її дії. Відтак податкові пільги, що надаються, є непрозорими, а їх розмір і загальну суму визначити неможливо, оскільки офіційна податкова звітність не містить інформацію щодо їх вартісної оцінки. Крім того, важко оцінити непрямі ефекти від застосування податкових пільг. Таким чином, на сучасному етапі розвитку національної податкової системи постає питання вибору необхідних критеріїв

встановлення податкових пільг, що допоможе нівелювати неминуче зменшення податкових надходжень до доходів бюджетів усіх рівнів, спровоковане відсутністю механізму оцінки ефективності наданих податкових пільг.

Оскільки податкові пільги за своєю економічною сутністю не впливають із суті податку, як фіскального платежу, збереження їх представляється доцільним тільки в тих випадках, коли платник податків не здатний сплатити необхідну суму податку, незважаючи на те, що він користується послугами держави нарівні з іншими. Така роль податкових пільг буде сприяти скороченню нерівності платників податків, що і є основною метою справедливої податкової системи. У цій ролі податкові пільги не тільки не суперечать справедливості, але їх наявність є одним з ознак справедливої податкової системи.

Література:

1. Баліцька В. В. Соціальна справедливість оподаткування крізь призму платоспроможності суб'єктів економіки України. *Фінанси України*. 2011. № 9. С. 33–44.
2. Довідник пільг № 56/1 та № 56/2, наданих чинним законодавством по сплаті податків та зборів станом на: 01.01.2011 р. / Консультаційний центр : Навігатор платника податків : Консультаційний центр / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/dovidniki-/54005.html> (дата звернення 14.01.2019).
3. Довідник пільг № 60/1 та № 60/2, наданих чинним законодавством по сплаті податків та зборів станом на: 01.01.2012 р. / Консультаційний центр : Навігатор платника податків : Консультаційний центр / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/dovidniki-/54005.html> (дата звернення 14.01.2019).
4. Довідник пільг № 64/1 та № 64/2, наданих чинним законодавством по сплаті податків та зборів станом на: 01.01.2013 р. / Консультаційний центр : Навігатор платника податків : Консультаційний центр / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/dovidniki-/54005.html> (дата звернення 14.01.2019).
5. Довідник пільг № 69/1 та № 69/2, наданих чинним законодавством по сплаті податків та зборів станом на: 01.01.2014 р. / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/dovidniki-/54005.html> (дата звернення 14.01.2019).
6. Довідник пільг № 73/1 та № 73/2, наданих чинним законодавством по сплаті податків та зборів станом на: 01.01.2015 р. / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/dovidniki-/54005.html> (дата звернення 14.01.2019).
7. Довідник N 77/1 та N 77/2 інших податкових пільг станом на 01.01.2016 / Подобиці. URL: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/dovidniki-podatkovih-pilg/dovidnik-podatkovih-pilg2/> (дата звернення 14.01.2019).
8. Довідник N 81/1 та N 81/2 інших податкових пільг станом на 31.12.2016 / Подобиці. URL: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/dovidniki-podatkovih-pilg/dovidnik-podatkovih-pilg2/> (дата звернення 14.01.2019).
9. Довідник № 85/1 та № 85/2 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету станом на 31.12.2017 / Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/dovidniki-/54005.htm> (дата звернення 14.01.2019).
10. Майбуров И. А. Теория налогообложения. Продвинутый курс : учебник для магистрантов. Москва : ЮНИТИДАНА, 2011. 591 с.
11. Податковий кодекс України: закон України № 2755 від 02.12.2010 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/> (дата звернення 14.01.2019).
12. Роулз Джон Теория справедливости. A Theory of Justice. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/6642> (дата звернення 14.01.2019).
13. Gruber, Jonathan. Measuring the Fairness of Tax Systems. *Taxation in Theory and Practice*. Part IV. P. 532–535. URL: http://www.ase.ro/upcpr/professori/758/Scan_Gruber_Fairness%20of%20Taxation.pdf (дата звернення 14.01.2019).
14. Smit A. Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov. Moskva : Lamartis, 2014. 776 p.
15. Smith A. An Inquiry into the Nature and Cause of the Wealth of Nations. Modern Library Edition. New York : Random House, 1937. 779 p.
16. Stanley S. Surrey Pathways to Tax Reform. The Concept of Tax Expenditures. URL: <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674436503> (дата звернення 14.01.2019).

References:

1. Balitska, V. (2011). Sotsialna spravedlyvist opodatkuvannia kriz pryizmu platospromozhnosti subiektiv ekonomiky Ukrainy [Social justice of taxation in terms of paying capacity of business entities of Ukraine]. *Financy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 9, 33-44 [in Ukrainian].
2. State Fiscal Service of Ukraine (2011). Dovidnyk pilh No. 56/1 ta No. 56/2, nadanykh chynnym zakonodavstvom po splati podatkiv ta zboriv stanom na: 01.01.2011 r. [Directory of tax benefits No. 56/1 and No. 56/2 provided by the current legislation on tax and fees payments as of 01.01.2011]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html> [in Ukrainian].
3. State Fiscal Service of Ukraine (2012). Dovidnyk pilh No. 60/1 ta No. 60/2, nadanykh chynnym zakonodavstvom po splati podatkiv ta zboriv stanom na: 01.01.2012 r. [Directory of tax benefits No. 60/1 and No. 60/2 provided by the current legislation on tax and fees payments as of 01.01.2012]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html> [in Ukrainian].
4. State Fiscal Service of Ukraine (2013). Dovidnyk pilh No. 64/1 ta No. 64/2, nadanykh chynnym zakonodavstvom po splati podatkiv ta zboriv stanom na: 01.01.2013 r. [Directory of tax benefits No. 64/1 and No. 64/2 provided by the current legislation on tax and fees payments as of 01.01.2013]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html> [in Ukrainian].
5. State Fiscal Service of Ukraine (2014). Dovidnyk pilh No. 69/1 ta No. 69/2, nadanykh chynnym zakonodavstvom po splati podatkiv ta zboriv stanom na: 01.01.2014 r. [Directory of tax benefits No. 69/1 and No. 69/2 provided by the current legislation on tax and fees payments as of 01.01.2014]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html> [in Ukrainian].
6. State Fiscal Service of Ukraine (2015). Dovidnyk pilh No. 73/1 ta No. 73/2, nadanykh chynnym zakonodavstvom po splati podatkiv ta zboriv stanom na: 01.01.2015 r. [Directory of tax benefits No. 73/1 and No. 73/2 provided by the current legislation on tax and fees payments as of 01.01.2015]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html> [in Ukrainian].
7. Dovidnyk No. 77/1 ta No. 77/2 inshykh podatkovykh pilh stanom na 01.01.2016 [Directory of other tax benefits No. 77/1 and No. 77/2 as of 01.01.2016]. Retrieved from: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/dovidniki-podatkovih-pilg/dovidnik-podatkovih-pilg2/> [in Ukrainian].
8. Dovidnyk No. 81/1 ta No. 81/2 inshykh podatkovykh pilh stanom na 31.12.2016 [Directory of other tax benefits No. 81/1 and No. 81/2 as of 31.12.2016]. Retrieved from: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/dovidniki-podatkovih-pilg/dovidnik-podatkovih-pilg2/> [in Ukrainian].
9. State Fiscal Service of Ukraine (2017). Dovidnyk No. 85/1 ta No. 85/2 podatkovykh pilh, shcho ye vtratamy dokhodiv biudzhetu stanom na 31.12.2017 [Directory of tax benefits that are the losses of the budget revenue No. 85/1 and 85/2 as of 31.12.2017]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.htm> [in Ukrainian].
10. Mayburov, I., Sokolovskaya, A. (2001). *Teoriya nalogooblozheniya. Prodvinutyy kurs* [Theory of taxation. Advanced course]. Moscow: UNITYDANA [in Russ.].
11. Verhovna Rada of Ukraine (2010). Tax Code of Ukraine (Act No. 2755, December, 2). Retrieved from <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/nalogovi-kodeks> [in Ukrainian].
12. John Rawls. A Theory of Justice. Retrieved from: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/6642>.
13. Gruber, J. Measuring the Fairness of Tax Systems. *Taxation in Theory and Practice*, IV, 532–535. Retrieved from: http://www.ase.ro/upcpr/profesorii/758/Scan_Gruber_Fairness%20of%20Taxation.pdf
14. Smit, A. (2014). *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov*. Moskva: Lamartis.
15. Smith, A. (1937). *An Inquiry into the Nature and Cause of the Wealth of Nations*. Modern Library Edition. New York: Random House.
16. Stanley, S. *Surrey Pathways to Tax Reform. The Concept of Tax Expenditures*. Retrieved from <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674436503>.

